

Kamila Radlińska

Politechnika Koszalińska

ATRAKCYJNOŚCI WIEJSKICH RYNKÓW PRACY W KONTEKŚCIE KONKURENCYJNOŚCI REGIONALNEJ NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

ATTRACTIVENESS OF LABOR MARKETS IN RURAL AREAS IN CONTEXT OF REGIONAL COMPETITIVENESS OF ZACHODNIOPOMORSKIE PROVINCE

Słowa kluczowe: obszary wiejskie, rynek pracy, konkurencyjność, województwo zachodniopomorskie

Key words: rural areas, labor market, competitiveness, Zachodniopomorskie province

JEL codes: J43, R23

Abstrakt. Celem badań była ocena atrakcyjności wiejskich rynków pracy w województwie zachodniopomorskim w kontekście konkurencyjności regionalnej. Podstawowe pytanie, na które starano się odpowiedzieć, dotyczyło zróżnicowania przestrzennego atrakcyjności wiejskich rynków pracy i jego wpływu na konkurencyjność regionów. Przedmiot analizy obejmował oszacowanie poziomu atrakcyjności wiejskich rynków pracy w województwie oraz ich ocenę. Podmiotami analizy były wiejskie rynki pracy, tj. rynki pracy gmin wiejskich oraz obszarów wiejskich gmin miejsko-wiejskich województwa zachodniopomorskiego. Do oceny atrakcyjności rynków pracy wykorzystano wskaźnik syntetyczny, którego konstrukcję oparto na zmiennych opisujących sytuację na analizowanych rynkach. Atrakcyjność została określona na podstawie danych z 31.12.2015 roku. Zasadniczo wiejskie rynki pracy w województwie zachodniopomorskim charakteryzowały się przeciętnym poziomem atrakcyjności. Regiony zaliczone do najbardziej konkurencyjnych znajdowały się w północnej i wschodniej części województwa, położone były w nieznaczącej odległości od lokalnych ośrodków miejskich.

Wstęp

Podejście do problemu konkurencyjności wymaga zastosowania szerokiej perspektywy badawczej, bowiem koncepcje rywalizacji były rozwijane już przez takich klasyków ekonomii jak David Richardo, John S. Mill, Thomas R. Malthus czy Adam Smith. Ponadto, konkurencyjność może odnosić się do różnych poziomów. Marian Gorynia i Ewa Łązniewska wyróżnili sześć głównych poziomów hierarchii systemów gospodarczych: mikro-mikro, mikro, mezo, makro, regionalny i globalny [Gorynia, Łązniewska 2009]. Na każdym z tych poziomów możliwa jest analiza konkurencyjności, wyłączając poziom globalny z powodu braku punktu odniesienia. Podobną klasyfikacji dokonali Ryszard Borowiecki i Barbara Siuta-Tokarska, dzieląc poziom konkurencyjności na: mikro-mikro, mikro, mezo, makro, mega i meta [Borowiecki, Siuta-Tokarska 2015]. Przy czym poziom mikro-mikro odnosi się do poziomu towarów i usług, podczas gdy poziom meta dotyczy przyszłego poziomu konkurencyjności. Badania nad konkurencyjnością przedsiębiorstw [Dzikowska, Gorynia 2012], branż [Kukuła, Strojny 2010], regionów [Łązniewska, Gorynia 2012], gospodarek narodowych [Borowiecki, Siuta-Tokarska 2015] w literaturze były podejmowane szeroko, zarówno w ujęciu teoretycznym, jak i praktycznym. Mimo że istnieje problem powszechnie akceptowanej definicji tego pojęcia, to podając za OECD, konkurencyjność może być rozumiana jako zdolność przedsiębiorstw, przemysłów, regionów, krajów i ponadnarodowych ugrupowań do sprostania międzynarodowej konkurencji oraz do zapewnienia wysokiej stopy zwrotu od zastosowanych czynników produkcji, a także relatywnie

wysokiego poziomu zatrudnienia [OECD 1997]. Z uwagi na złożoność problematyki, omówiono tylko wybrane kwestie, odniesione do warunków gospodarek regionalnych.

Między poziomem mikro i makro znajduje się pojęcie konkurencyjności regionalnej. Konkurencyjność regionalna to zdolność regionów do zapewnienia atrakcyjnego i trwałego środowiska dla funkcjonowania przedsiębiorstw i życia mieszkańców [EC 2016]. Atrakcyjność i trwałość środowiska odnosi się do warunków w krótkim i długim okresie. Kluczowe kwestie dla konkurencyjności regionu w krótkim okresie, to specjalizacja w określonych dziedzinach działalności gospodarczej oraz infrastruktura. Natomiast w długim okresie, jej poziom zależy od technologii, zasobów ludzkich, nakładów na badania i rozwój oraz struktury gospodarki.

Atrakcyjność rynków pracy może stanowić jeden z czynników konkurencyjności gospodarek lokalnych, bowiem rynek pracy jest elementem środowiska, w którym funkcjonują z jednej strony, przedsiębiorstwa, a z drugiej, mieszkańcy.

Material i metodyka badań

Celem badań była ocena atrakcyjności wiejskich rynków pracy w województwie zachodniopomorskim w kontekście konkurencyjności regionów. Z uwagi na cel główny badania zakres podmiotowy analizy obejmował wyłącznie rynki pracy obszarów wiejskich województwa. W związku z tym, z rynku pracy województwa zachodniopomorskiego wyodrębniono i wyłączone miejskie rynki pracy, tzn. rynki pracy miast na prawach powiatu Szczecin, Świnoujście oraz Koszalin oraz rynki pracy gmin miejskich, tj. gmin Białogard, Kołobrzeg, Darłowo, Sławno, Szczecinek, Świdwin, Wałcz oraz Stargard Szczeciński. Dodatkowo z rynków pracy gmin miejsko-wiejskich wyłączono obszary miast. W konsekwencji analizę przeprowadzono na podstawie danych pochodzących ze 103 gminnych rynków pracy, w tym 49 gmin wiejskich oraz 54 obszarów wiejskich gmin miejsko-wiejskich województwa. Przedmiotem analizy było oszacowanie oraz ocena atrakcyjności wyodrębnionych wiejskich rynków pracy. Atrakcyjność rynków pracy oszacowano na podstawie danych z 31.12.2015, ponieważ rok 2015 był ostatnim rokiem, dla którego opublikowano pełne dane statystyczne.

Metodą oceny atrakcyjności lokalnych rynków pracy w województwie zachodniopomorskim była metoda wskaźnika syntetycznego [Łuniewska, Tarczyński 2006, s. 46-54, Stanny 2013, s. 180-184]. Metoda ta pozwoliła na uszeregowanie badanych jednostek (rynków pracy) w kolejności od najwyższej do najniższej wartości, w oparciu o wskaźnik syntetyczny. Konstrukcja miernika obejmowała m.in. normalizację wartości zmiennych przedstawionych w postaci stymulant/destymulant oraz wyznaczenie wartości wskaźnika syntetycznego. Normalizacji zmiennych w ramach badania dokonano przy użyciu procesu unitaryzacji, według następującej formuły [Wysocki, Lira 2003]:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \min_i \{x_{ij}\}}{\max_i \{x_{ij}\} - \min_i \{x_{ij}\}} \text{ dla stymulant, } z_{ij} = \frac{\max_i \{x_{ij}\} - x_{ij}}{\max_i \{x_{ij}\} - \min_i \{x_{ij}\}} \text{ dla destymulant}$$

Do wyznaczenia wartości wskaźnika syntetycznego wykorzystano metodę bezwzorcową, polegającą na uśrednieniu znormalizowanych wartości zmiennych:

$$q_i = \frac{\sum_{j=1}^m z_{ij}}{m}, (i = 1, 2, \dots, n); \text{ wartości cechy syntetycznej } q_i \text{ należą do przedziału } (0, 1).$$

Na podstawie wartości wskaźników syntetycznych badanych rynków pracy, ich średniej arytmetycznej oraz odchylenia standardowego badaną zbiorowość podzielono na 5 klas. [Wysocki, Lira 2003].

Najistotniejszym elementem analizy był dobór zmiennych do oszacowania wskaźników syntetycznych. Dobór cech wynikał z analizy czynników determinujących funkcjonowanie rynków pracy. Zmienne stanowiły potencjalne źródła atrakcyjności lokalnych rynków pracy. W konsekwencji do wyznaczenia poziomu atrakcyjności wiejskich rynków pracy wykorzystano 5 zmiennych opisujących sytuację na rynkach pracy:

x_1 – liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON (informacja na 31.12.2015), w szt.,

x_2 – dochody budżetów gmin w 2015 roku, w tys. zł,

x_3 – wskaźnik bezrobocia (informacja na 31.12.2015), w %,

x_4 – liczba ludności ogółem (informacja na 31.12.2015),

x_5 – przeciętna odległość od najbliższego miasta powiatowego (informacja na 15.03.2017), w km [por. Gawrycka, Szymczak 2010, Czapiewski 2010].

Przyjęcie zmiennych poprzedzono analizą literatury, opisującą funkcjonowanie i specyfikę rynku pracy. Założono, że liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON (x_1) odzwierciedla stopień możliwości przedsiębiorczości lokalnego sektora prywatnego, dochody własne budżetów gmin (x_2) określają potencjalne możliwości rozwojowe gminy w obszarze jej działalności inwestycyjnej, wskaźnik bezrobocia (x_3) oraz liczba ludności w wieku produkcyjnym ogółem (x_4) opisują potencjał lokalnej społeczności. Natomiast czynnik lokalizacyjny został uwzględniony przez przeciętną odległość obszaru od najbliższego miasta powiatowego (x_5). Zmienne x_1 , x_2 , x_4 mają charakter stymulant, natomiast zmienne x_3 i x_5 to destymulanty. Źródłem informacji o zmiennych stały się publiczne rejestry statystyczne prowadzone przez Urząd Statystyczny i Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie (WUP).

Wyniki badań

Na podstawie wybranych zmiennych oszacowano wskaźnik syntetyczny atrakcyjności wiejskich rynków pracy w województwie zachodniopomorskim. Wskaźnik syntetyczny, obok odległości od lokalnego ośrodka miejskiego był podstawą do oceny zróżnicowania regionów pod względem ich konkurencyjności. W wyniku tego obszary wiejskie zakwalifikowano do klas określających konkurencyjność regionów. Klasa 1. zawierała obszary wiejskie, które charakteryzowały się rynkami pracy o bardzo wysokiej atrakcyjności położone w nieznaczącej odległości ośrodka miejskiego (maksymalnie do 25 km). Wartość wskaźnika syntetycznego w tej klasie gmin osiągnęła poziom większy lub równy 0,5526. W tej klasie znalazło się 8 gmin województwa. Wskaźnik syntetyczny, zawierający się przedziale (0,55260, 0,4957>,

Tabela 1. Poziom konkurencyjności wiejskich rynków pracy w województwie zachodniopomorskim (stan na 31.12.2015)

Table 1. Competitiveness level of rural labor markets in Zachodniopomorskie province

Wyszczególnienie/Specification	Klasa/Class					Ogółem/ Total
	1.	2.	3.	4.	5.	
Liczba jednostek/Number of entities	8	26	32	23	14	103
Wskaźnik syntetyczny (WS)/Synthetic indicator	0,59	0,52	0,48	0,43	0,34	0,47
Współczynnik zmienności (WZ)/Coefficient of variation	0,08	0,03	0,04	0,02	0,10	0,15
Maksymalna odległość rynku pracy od najbliższego miasta/Maximum distance from the labor market to the nearest city [km]	25	30	35	35	55	-

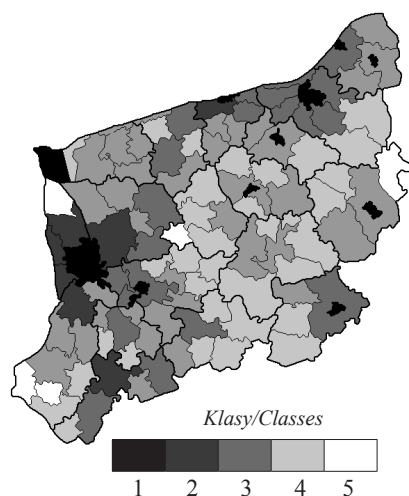
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych [US 2016] i WUP w Szczecinie

Source: own study based on [US 2016] and WUP in Szczecin

kwalifikował obszary wiejskie gmin do klasy 2. konkurencyjności, tzn. klasy zawierającej gminy, których rynki pracy charakteryzowały się wysokim poziomem atrakcyjności, odległe od ośrodków miejskich, powiatowych maksymalnie do 30 km. 26 gmin województwa to gminy o tej klasie rynków pracy. Klasa 3. wyznaczyła obszary wiejskie, których rynki pracy osiągnęły średni poziom atrakcyjności – wartość wskaźnika syntetycznego w tej klasie zawierały się w przedziale $(0,4957, 0,4388>$ i były położone maksymalnie do 35 km od ośrodka miejskiego. W badaniu wiejskich rynków pracy województwa zachodniopomorskiego największą liczbę rynków pracy stanowiły rynki klasy 3. – 32 z analizowanych rynków pracy. Obszary wiejskie o niskim poziomie atrakcyjności rynków pracy – wartość wskaźnika syntetycznego $(0,4388, 0,3818>$ oraz zlokalizowane maksymalnie 35 km od ośrodka miejskiego, zakwalifikowano do klasy 4. Niskim poziomem charakteryzowały się 23 rynki pracy w województwie. Klasa 5. ze wskaźnikiem syntetycznym poniżej 0,3818, określiła rynki pracy obszarów wiejskich o bardzo niskim poziomie atrakcyjności oraz znaczną odległością od ośrodków miejskich (maksymalnie 55 km) – w województwie było ich 14. Uogólnione wyniki badania konkurencyjności wiejskich rynków pracy w województwie zachodniopomorskim na koniec 2015 roku zaprezentowano w tabeli 1.

Gminy wiejskie w województwie zachodniopomorskim były zróżnicowane pod względem poziomu ich konkurencyjności. Największa liczba obszarów to obszary, które charakteryzowały się rynkami pracy o średnim poziomie atrakcyjności (31% ogółu gmin), położone maksymalnie 35 km od ośrodków miejskich. Niewiele mniej obszarów – 25% ogólnej liczby gmin województwa, to obszary o wysokiej atrakcyjności rynków pracy zlokalizowane do maksymalnie 30 km od miejskiego ośrodka powiatowego. Łącznie 33% badanych obszarów wiejskich stanowiły obszary o wysokiej lub bardzo wysokiej konkurencyjności. Były to obszary cechujące się wysoką atrakcyjnością rynków, przy równoczesnym niewielkim oddaleniu od ośrodków miejskich – maksymalnie 20 km. Współczynnik zmienności, odzwierciedlający zróżnicowanie atrakcyjności rynków pracy w badanej grupie, obliczony dla wszystkich jednostek był relatywnie niski (0,15), chociaż zasadniczo zróżnicowanie w najliczniejszych klasach było zdecydowanie mniejsze. Przestrzenne zróżnicowanie poziomu konkurencyjności obszarów wiejskich w województwie zachodniopomorskim zostało zaprezentowane na rysunku 1.

Przedstawione wyniki analizy wskazują na znaczne przestrzenne zróżnicowanie konkurencyjności obszarów wiejskich w województwie zachodniopomorskim. Generalnie wiejskie rynki pracy o wyższym poziomie atrakcyjności położone były w północnej i wschodniej części województwa. W obszarze tym zlokalizowanych jest znaczna liczba mniejszych ośrodków miejskich, tj. małych i średnich miast – Koszalin, Białogard, Kołobrzeg, Darłowo, Sławno, Szczecinek, Świdwin, Wałcz. Szczecin wraz z terenami podmiejskimi charakteryzował się zasadniczo rynkami o niskim poziomie atrakcyjności, może to wynikać z pełnionych przez te obszary funkcji usługowo-przemysłowych (nierolniczych). W odniesieniu do atrakcyjności wiejskich rynków

Rysunek 1. Przestrzenne zróżnicowanie poziomu konkurencyjności regionalnej w województwie zachodniopomorskim (stan na 31.12.2015)

Figure 1. Spatial differentiation of the level of regional competitiveness in Zachodniopomorskie province

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

pracy potwierdzono teorie geograficzne centrów wzrostu lokalnego opartego na istnieniu miast. Obszary wiejskie z rynkami pracy o ponadprzeciętnej atrakcyjności położone były w pobliżu małych lub średnich ośrodków miejskich, co potwierdziło założenia teorii rozwoju lokalnego opartego na rozwoju miast. Niewielka odległość wiejskich rynków pracy od miast, o nieznacznym udziale przemysłu w gospodarce, powodowała zwiększenie poziomu ich atrakcyjności.

Podsumowanie

Wiejskie rynki pracy w województwie zachodniopomorskim charakteryzowały się znacznym zróżnicowaniem w poziomie atrakcyjności (stan na 31.12.2015). Największą grupę stanowiły rynki pracy o średnim poziomie atrakcyjności (31% badanych rynków pracy). Wiejskie rynki pracy o ponadprzeciętnym poziomie atrakcyjności głównie znajdowały się w północnej i wschodniej części województwa zachodniopomorskiego. Na taki stan rynków pracy mogły mieć wpływ czynniki lokalizacyjne, tj. występowanie w pobliżu rynków pracy niewielkich ośrodków miejskich pełniących rolę centrów wzrostu lokalnego. Występowanie miejskich niewielkich ośrodków wpłynęło pozytywnie na poziom atrakcyjności rynków pracy i konkurencyjności regionów wiejskich. Regiony wiejskie o wysokiej konkurencyjności charakteryzowały się rynkami pracy o ponadprzeciętnej atrakcyjności i były zlokalizowane maksymalnie 35 km od lokalnego ośrodka miejskiego.

Literatura/Bibliography

- Borowiecki Ryszard, Siuta-Tokarska Barbara. 2015. Konkurencyjność przedsiębiorstw i konkurencyjność gospodarki Polski – zarys problemu (*Competitiveness of enterprises vs the competitiveness of Polish economy*). *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy* 41: 52-66.
- Czapiewski Konrad. 2010. *Koncepcja wiejskich obszarów sukcesu społeczno- gospodarczego i ich rozpoznanie w województwie mazowieckim* (Concept of socio-economic successful rural areas and their identification in the Mazovia Region). Warszawa: Wydawnictwo Bernardinum.
- Dzikowska Marlena, Gorynia Marian. 2012. Teoretyczne aspekty konkurencyjności przedsiębiorstwa- w kierunku koncepcji eklektycznej? (Theoretical aspects of enterprise competitiveness: toward an eclectic approach). *Gospodarka Narodowa* 4 (248): 1-30.
- EC. 2016. *The EU Regional Competitiveness Index. Working Paper 02/2017*. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/201701_regional_competitiveness2016.pdf.
- Gawrycka Małgorzata, Anna Szymczak. 2010. Przestrzenne zróżnicowanie rynków pracy z punktu widzenia popytu na pracę (Spatial differentiation of labor markets from the labor demand perspective). *Współczesna Ekonomia* 1 (13): 47-58.
- Gorynia Marian, Łaźniewska Ewa (red.). 2009. *Kompendium wiedzy o konkurencyjności* (Compendium of knowledge about competitiveness). Warszawa: PWN.
- Kukuła Karol, Strojny Jacek. 2010. Ocena konkurencyjności międzynarodowej polskiej branży mięsnej w oparciu o koncepcję atrakcyjności pozycji rynkowej (An assessment of international competitiveness of the Polish meat industry based on a market attractiveness and position conception). *Metody Ilościowe w Badaniach Ekonomicznych XI* (2): 171-180.
- Łaźniewska Ewa, Gorynia Marian. 2012. *Konkurencyjność regionalna. Koncepcje – strategie – przykłady* (Competitiveness. Concepts – strategies – examples). Warszawa: PWN.
- Łuniewska Małgorzata, Waldemar Tarczyński. 2006. *Metody wielowymiarowej analizy porównawczej na rynku kapitałowym* (Methods of multidimensional comparative analysis on the capital market). Warszawa: PWN.
- OECD. 1996. *Globalisation and Competitiveness: Relevant Indicators. STI Working Papers 5*. Paris: OECD.
- Stanny Monika. 2013. *Przestrzenne zróżnicowanie rozwoju obszarów wiejskich w Polsce* (Spatial diversification of rural area development in Poland). Warszawa: IRWiR PAN.
- US (Statistical Office). 2016. *Województwo Zachodniopomorskie 2016 – podregiony, powiaty, gminy* (West Pomeranian Voivodeship 2016 – subregions, poviats, communities). Szczecin: Urząd Statystyczny w Szczecinie.

WUP (Provincial Labor Office). 2017. *Bezrobocie w gminach* (Unemployment in municipalities). Szczecin: Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie, <http://www.wup.pl>, accessed: 15.03.2017.
Wysocki Feliks, Jarosław Lira. 2003. *Statystyka opisowa* (Descriptive statistics). Poznań: Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Poznaniu.

Summary

The aim of the study was to assess the attractiveness of rural labor markets in the Zachodniopomorskie province. The subject of the analysis included estimation of competitiveness level of rural economy in the province. Analysis conducted in rural communes and in rural areas of urban-rural communes of the province. Attractiveness of rural labor market was determined on the basis of data from 31.12.2015. To assess the attractiveness of rural labor markets was used a synthetic indicator. Competitiveness ratio of rural economy was based attractiveness of labor market and length of nearest city. In general, rural labor markets in the Zachodniopomorskie province are characterized by average level of competitiveness and located max 35 km from nearest city.

Adres do korespondencji
dr Kamila Radlińska (orcid.org/0000-0003-1953-3598)
Politechnika Koszalińska
Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Ekonomii
ul. Kwiatkowskiego 6E, 75-343 Koszalin
tel. (94) 34 39 120
e-mail: kamila.radlinska@tu.koszalin.pl